

Salon taidemuseo ja
Maaseudun Sivustysliitto 2009:
Maanviljelijän unelma.
Salon taidemuseo Veturitalli
23.5.–23.8.2009. Näyttelyn
kuraattori F T Tuula Karjalainen

ELINA VEHMASTO
*Maa- ja elintarviketalouden
tutkimuskeskus, Jokioinen*

Taideunelmia maaseudusta

Tuula Karjalaisen kokoama kesäinen taidenäyttely Maanviljelijän unelma Salon taidemuseo Veturitallissa istuu hyvin ympäristöönsä: Salosta tuli viime vuodenvaihteen kuntaliitoksissa yksi maamme peltopinta-alaltaan suurimmista kaupungeista.

Veturitallin pihalla Reijo Kelan kirjaviin salolaisvaatteisiin pukeuma Kesäparlamentti (2009) vastaanottaa tulijan. Kaksisataa hiljaista hahmoa heinikossa hätkähdyttää. Vieraskirjan mukaan monet kävijät ovat kokeneet teoksen hauskaksi ja humoristiseksi. Sen voi kokea myös toisin. Mykät turvepäiset parlamentaarikot saattavat herättää ahdistusta. Osaavatko nämä variksenpelättimiltä näyttävät turvenuijat ajaa asioitaan ”sliipattujen” keskieuropalaisten joukossa?

Vierailijan saattelevat sisätiloihin eläinhahmot. Miina Äkkijyrkän autonromusta hitsaamat peltilehmät, Sonni ja kiimainen (2000), ovat taattua, symboliikaltaan selkeää ja kantaottavaa taidetta. Ite-taiteilija Alpo Koivumäen vanhemmasta jätemateriaalista rakentama Minttulehmä (2006) on kuin edellisten lehmien esiäiti. Inka Nieminen taas on tuonut talliin kauniin katraan siroja pitkäjalkaisia Lampaita (2001), joiden materiaalina on käytetty puuta, kipsiä ja mehiläisvahaa. Auringossa (2009) piehtaroi vielä Jenni Tieahon taidokkaasti pajusta ja teräslangasta punoma luonnollista kokoa oleva hevonen.

Hailuotolaisen Anni Rapinojan sympaattiset puolukanlehdillä vuoratut ja päällystetyt Muutoskengät (2009) lumoavat. Alkujaan vihreät kengät ovat muutoksessa. Aurinko on tehnyt tehtävänsä pinnalle, mutta sisällä ja pohjissa näkyy vielä vihreän sävyjä. Rapinojan installaatio Mettän peitto (2009) avaa puolestaan silmät ruskeiden havunneulasten kauneudelle. Rapinojan kolmas installaatio Kansallismaisema (2009) on teoksista kantaottavin. Se koostuu lukuisista kaadettujen puiden kantovalokuvista, joiden päällä risteilevät ompeleina metsäautotiet.

Jos hahmot ja installaatiot edustivat 2000-luvun maaseutukuvausta, oli näyttelyyn otettu mukaan myös pari maaseutukuvaa 1880-luvulta. Victor Westerhomin Lehmiä koivikossa edustaa kansallisromanttista maalausperinnettä. Maalaus tihkuu rikkumatonta rauhaa, ikuista auringonpaistetta sekä kotieläinten ja luonnon harmoniaa. Saman taiteilijan lähikuvista koostuva Lehmäharjoitelma (1886) saattaisi hyvin olla myös 2000-luvun tuote. 1900-luvun alun maaseutua esittää puolestaan Yrjö Ollilan arkadinen tummien sävyjen idylli Hevosen juotto (1919). Ilkka-Juhani Takalo-Eskolan värikylläiset fantasiat Menneisyyden odotus (1986) sekä Jää hyvästi! (2002) kertovat naivismin keinoin tuon mytologisen maalaisidyllin kaipuusta.

Pohjoisen pieneläjän ahdinkoa kuvaa puolestaan Niilo Hyttisen omakuva Teurastaja (1975). Karua kuvausta jatkavat Matti Saanon

pohjoisen maaseudun 1960-luvun rajua rakennemuutosta kuvaavat mustavalkokuvat. Ankeita sävyjä tuottaa myös vanhoihin alusvaatteisiin puettu ukko, Niilo Hyttisen puhuva kipsiveistos Luottamus (1993). Ehkä tahattoman harmaasävyiseltä tuntuu myös Sampsa Virkajärven videoteos Keväällä (2005), jossa taiteilija-maanviljelijä tekee kevättöitä vanhalla traktorilla ja kertoilee samalla tuntemuksistaan.

Myös Pekka Turunen on pyrkinyt valokuvissaan irtautumaan ylevästä maalaiskuvauksesta. 1980-luvulla Pohjois-Karjalaa kiertäessä syntyi kuvasarja yksinäisistä ihmisistä visuaalisesti sekasortoisissa mutta todellisissa ympäristöissään. Vuosikymmen myöhemmin Turunen ryhtyi kuvaamaan puuhun liittyvää kulttuuria. Tuolloin syntyi huikea kuvasarja mielikuvituksella rakennetuista halkopinoista. Kummankin kuvasarjan otoksia oli tuotu mukaan näyttelyyn.

Entä sitten nykymaanviljelijän unelma? Henrik Dunckerin ja Yrjö Tuunansen yhteinen projekti Viljelijän sopimus (1993) herätti aikanaan, EU:iin siirtymisen kynnyksellä, ansaittua huomiota. Dunckerin kuvat ovat pääkaupunkiseudulta, Vihdistä, ja Tuunasen Keski-Suomesta Hankasalmelta. Taiteilijat eivät kuvaa maaseutua dokumentoiden, vaan lavastaen, rikkoen tavanomaisten maaseutukuvien asetelmia. Heidän rakentamansa todellisuudet ovat suurealistisia, mutta tuntuvat välittävän todellista kuvaa maanviljelijän elämästä. Kuvissa kaalin päät seuraavat viljelijää kahvipöytään tai salin kalustus on lähtenyt viljelijän mukaan navetalle. Aikakausien rajat rikkoutuvat, edellinen sukupolvi häilyy kuvissa taustalla, mutta käsillä oleva aika koneineen ja vaatimuksineen on samalla vahvasti läsnä.

Tapio Heikkilä puolestaan aloitti visuaalista maaseutumaisemaa käsittelevän väitöskirjansa kuvausprojektin vuonna 1997. Väitöskirja tarkastettiin Taideteolisessa Korkeakoulussa syksyllä 2007. Tuloksena oli kuvasarja kulttuurimaisemista ja niiden muutoksista eri puolilla Suomea. Näyttelyyn valitut kuvat ovat totunnaisia kauniita maaseutukuvia hyvin hoidettuine tilakeskuksineen ja peltoineen. Olisi suonut, että Heikkilän runsaasta kuvasarjasta olisi poimittu myös maaseudun ei-toivotun muutoksen kuvia: pusikoitumista, rappeutumista ja hoitamattomia peltoja. Näyttelyn otsikkoa valitut kuvat kuitenkin noudattavat. Näkymät hoidetuista tiluksista kertomassa viljelyn jatkumisesta ja viljelijän ammattitaidosta ovat näyttelyn teoksista helpoiten nimettävissä maanviljelijän unelmaksi. Monille muille näyttelyn kuvista otsikoksi olisi sopinut paremmin vaikkapa ”unelmia maaseudusta.”

Martina Motzbäuchel osoittaa Peltotutkielmansa (2002-2004) valokuvilla maatalouskoneiden piirtämien geometrysten kuvioiden esteettisyyden ja rajauksen keinoin kuvista syntyy abstraktia kuvataidetta. Taiteilija näkee pellossa kauniin kuvion, kun taas maanviljelijä katsoo samaa kuvaa ammatillisesti arvioiden. Taiteen näkökulmasta keväänvihreä juova sänkipellossa muodostaa hivelevän kont-

rastin. Viljelijälle sama juova voi merkitä rikkoutunutta konetta tai huonosti säädettyä puimuria, joka on heittänyt osan sadosta maahan itämään. Juovan särkemä unelma hyvästä työn jäljestä saattaa odottaa unohduksen armahtavaa lumipeitettä.

Näyttelyjulisteiden ainoaksi kuvaksi valitun, Hannu Pakarisen valokuvan Halla (2006) äärellä näyttelyn otsikoiminen Maanviljelijän unelmaksi hämmentää. Kuva, jossa viljelijä tarkastelee perunakasvustoa hallayönä, on visuaalisesti tunnelmallinen. Viljelijälle kuva edustanee kuitenkin painajaista. Ei unelmaa. Sama tunne valtaa Unto Koistisen Mustat kuhilaat (1959) maalauksen edessä. Teos on kuvalliselta kerronnaltaan vaikuttava. Se tuntuu kuitenkin symboloivan epäonnea, keskenjäämistä ja kuolemaa.

Kokonaisuudessaan Maanviljelijän unelma oli nautittava taide-elämys. Maatalouden ja maaseudun nykyisyyttä ja lähitulevaisuutta pohtiva olisi kuitenkin kaivannut mukaan esimerkiksi Pia Henttusen 2000-luvulla tekemiä ”EU-direktiiviaikaan” sijoittuvia teoksia. Maaseudun mosaiikki on nykyhetkessäkkin moninainen. Kun näyttely pyrki käsittelemään samanaikaisesti sekä historiallista muutosta että koko Suomen maaseutua, tulivat näyttelytilan fyysiset rajat vastaan. Vaikka esimerkiksi Anna Retulaisen Luumuasetelma (2003) ja Kun ilta saapuu (2000) maalaukset ovat upeita, olisi ne hyvin voinut jättää näyttelystä pois. Luumuja meillä viljellään vähän ja ilta saattoi saapua paimentolaiskylään, ei sittenkään suomalaiselle maaseudulle. lään, ei sittenkään suomalaiselle maaseudulle.